

6^ο Μάθημα: Πολιτικός φιλελευθερισμός II – Το Κοινωνικό Συμβόλαιο ως Καταπίστευμα

Δευτέρα, 28 Απριλίου 2025

1. Σύνδεση με την προηγούμενη ενότητα

Ο Τζων Λοκ θεμελιώνει την πολιτική εξουσία στην ανάγκη προστασίας των φυσικών δικαιωμάτων (ζωής, ελευθερίας, ιδιοκτησίας), και όχι στον φόβο ή την ανάγκη για ασφάλεια, όπως συμβαίνει στον Χομπς.

Η πολιτική εξουσία είναι εμπιστευτική ανάθεση (καταπίστευμα) με σκοπό την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και δεσμεύεται από αυτόν τον σκοπό.

2. Η έννοια του καταπιστεύματος στον Λοκ

Το κοινωνικό συμβόλαιο στον Λοκ δεν είναι ιστορικό γεγονός αλλά ένα νοητικό εργαλείο που περιγράφει τη σχέση ανάμεσα σε κυβερνώντες και κυβερνώμενους.

Οι πολίτες δεν παραιτούνται από τα δικαιώματά τους, αλλά τα αναθέτουν υπό όρους για να προστατευτούν καλύτερα.

- Η εξουσία δεν είναι απόλυτη: δεσμεύεται από τον σκοπό της εντολής της.
- Η συγκατάθεση των κυβερνωμένων είναι η βάση της νομιμότητας.
- Ο νόμος δεν περιορίζει αλλά εγγυάται την ελευθερία, αρκεί να είναι δίκαιος και γενικός.

3. Πότε η εξουσία καθίσταται παράνομη;

Όταν η εξουσία παρεκκλίνει από τον σκοπό της, παύει να είναι νομιμοποιημένη. Παραδείγματα:

- Διακοπή της λειτουργίας του νομοθετικού σώματος
- Παράκαμψη ή νοθεία της λαϊκής κυριαρχίας
- Καταπάτηση των δικαιωμάτων των πολιτών
- Συστηματική παραβίαση του νόμου από την εκτελεστική εξουσία

4. Δικαίωμα πολιτικής ανυπακοής και αντίστασης

Ο πολίτης έχει το δικαίωμα να αντισταθεί όταν η εξουσία αθετεί τους όρους του καταπιστεύματος.

Ο Λοκ αναγνωρίζει:

- Το δικαίωμα «προσφυγής στους ουρανούς» (εξέγερσης) όταν δεν υπάρχει άλλο μέσο
- Το δικαίωμα φυγής από μια άδικη πολιτική κοινωνία

Στόχος της αντίστασης δεν είναι η ανατροπή για την ανατροπή, αλλά η αποκατάσταση της νομιμότητας.

5. Τυπολογίες αντίδρασης κατά Hirschman (Exit – Voice – Loyalty)

- Exit: Φυγή / αποχώρηση από μια άδικη κοινωνία
- Voice: Έκφραση αντίθεσης, πολιτική ανυπακοή
- Loyalty: Πίστη και εμπιστοσύνη στους θεσμούς, όσο αυτοί τηρούν τις υποχρεώσεις τους

6. Η πολιτική ανυπακοή στον Rawls

Ο Rawls θεωρεί την ανυπακοή ως μια δημόσια, μη βίαιη πράξη με στόχο τη διόρθωση θεμελιώδους αδικίας. Είναι αποδεκτή όταν:

- Έχουν εξαντληθεί όλα τα νόμιμα μέσα
- Παραβιάζονται βασικές αρχές δικαιοσύνης
- Ο σεβασμός προς το γενικό πολιτικό πλαίσιο παραμένει.

Η πολιτική ανυπακοή είναι μια επιλογή που γίνεται στο πλαίσιο της αναγνώρισης ότι η δικαιοσύνη της συνολικής πολιτικής διαρρύθμιση μπορεί να διασωθεί με προσαρμογές. Προϋποθέτει την αποδοχή / πρόσκληση για την σύμφωνα με τους νόμους τιμωρία των υποκειμένων της πολιτικής ανυπακοής ως επιδεικτική απόδειξη της αδικίας των εν λόγω κανόνων.

7. Το φυσικό δίκαιο και τα φυσικά δικαιώματα

Ο Λοκ ανήκει στην παράδοση του φυσικού δικαίου, όπου:

- Τα βασικά δικαιώματα προϋπάρχουν της πολιτικής εξουσίας
- Η εξουσία δεσμεύεται να τα σέβεται

Αντίθετη είναι η θετικιστική θέση (π.χ. Bentham): τα δικαιώματα υπάρχουν μόνο όταν αναγνωρίζονται από το νόμο.

Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη:

John Locke, Δεύτερη Πραγματεία περί Διακυβέρνησης (1689)

John Rawls, Μια Θεωρία της Δικαιοσύνης (1971)

Albert Hirschman, Exit, Voice and Loyalty (1970)

Jeremy Bentham, Anarchical Fallacies (1824)

Cicero, De Re Publica

Francisco Suárez, Defensio Fidei Catholicae (1613)